

УДК 338.486.3

В. О. Ткач

доктор економічних наук, доцент
завідувач кафедри туристичного бізнесу та рекреації,
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

О. С. Камушков

кандидат економічних наук,
докторант кафедри економіки підприємства,
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

У статті визначено необхідність поглиблення теоретичних положень та розробки методичних та науково-практичних рекомендацій щодо формування і розвитку потенціалу туристичної галузі України як підсистеми національної економіки.

Ключові слова: регуляторна політика, розвиток, туристична галузь, державне регулювання, сприяння, розвиток.

Tkach V., Kamushkov O. FORMING OF THE REGULATORY POLICY TOOLS IN TOURISM SPHERE.

The article determines the necessity of deepening theoretical positions and methodical development of scientific and practical recommendations for the formation and development potential of tourism industry in Ukraine as a subsystem of the national economy.

Keywords: regulatory policy development, tourism, government regulation, promotion, rozvytok.a policy development, tourism, government regulation, promotion and development.

В науці та практиці державного регулювання існує безліч класифікацій інструментарію державної регуляторної політики, в т.ч. з урахуванням галузевої специфіки.

Заходи, спрямовані на активізацію розвитку туризму посилять процеси диверсифікації економічного комплексу галузі і сприятимуть вирішенню ключових завдань: працевлаштування робочої сили, створення мультиплікативного ефекту розвитку для економіки країни.

Для подальшого стимулювання розвитку туризму необхідно здійснити комплекс дій на рівні держави і регіонів.

Для вирішення проблем системного загальнодержавного характеру розвитку туризму необхідно:

– оновити державні концептуальні програми з урахуванням вимог міжнародних стандартів та туристично-рекреаційного потенціалу регіонів, зокрема, прийняти нову стратегію розвитку туристичної сфери в Україні та Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2026 року;

– вдосконалити державний кадастр туристичних та рекреаційних ресурсів, створити довідково-інформаційні бази існуючих закладів санаторно-курортного типу, кемпінгів, баз відпочинку та ін.;

– створити маркетингову стратегію просування національного туристичного продукту на зовнішні туристичні ринки, у т.ч. шляхом продуманої популяризації рекреаційного потенціалу,

використовуючи й досвід, набутий під час проведення ЄВРО-2012;

– з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів туристично-рекреаційної галузі активізувати діяльність центрального органу виконавчої влади в сфері туризму і курортів щодо просування туристичного потенціалу регіонів України через участь у міжнародних та національних туристичних ярмарках, форумах.

Для вирішення проблем функціонування туризму локального характеру необхідно: активізувати роботу з розробки інвестиційних пропозицій на територіях, розташованих у туристично-рекреаційно привабливих зонах, з метою залучення потенційних інвесторів для модернізації існуючих закладів і розширення переліку та якості послуг; у рамках оновлення програм соціально-економічного розвитку регіонів передбачити стратегічні пріоритети дій місцевої влади у напрямку розвитку туризму та курортів, забезпечивши їх фінансовою підтримкою на рівні місцевих бюджетів; на регіональному рівні унормувати процедуру впровадження місцевих зборів з використання туристичних ресурсів, для цільового використання зібраних коштів для комплексного оновлення та реконструкції інфраструктури малих міст, що мають рекреаційний потенціал, прокладення якісних шляхів сполучення та реорганізації (технічної модернізації) комунального господарства; при подальшому впровадженні проектів щодо покращення транспортної інфраструктури регіонів забезпечувати проведення моніторингу щодо потреб у розміщенні придорожніх об'єктів обслуговування

пасажиropотокиv; організувати проведення на всеукраїнському та регіональному телебаченні рекламних кампаній з популяризації туризму в окремих туристичних територіях; регіональним державним управлінням у сфері туристичної діяльності посилити роботу щодо розробки стратегії просування регіону як привабливого туристично-рекреаційного комплексу; налагодити систему постійного та оперативного моніторингу з метою відстеження динаміки внутрішнього та в'їзного туризму, визначення популярних туристичних продуктів і тим самим корегувати роботу туристичного комплексу; впровадити систему безперервного навчання кадрів, зайнятих у туризмі, сфері готельного та ресторанного господарства, використовуючи як професійні навчальні заклади, так і провадження спеціальних програм, курсів для центрів при службі зайнятості населення; регіональним центрам зайнятості розробити комплекс програм щодо перекваліфікації працездатного населення, у т.ч. з метою працевлаштування у сферах, пов'язаних із функціонуванням комплексу туристично-рекреаційної індустрії.

Особливості управління туристичною галуззю і формування потенціалу туристичної галузі України як підсистеми національної економіки знайшли відображення у наукових працях Аль Мамуна А. [Al Mamun A.], Балашової Р., Біленького О., Гаман П., Гудзь М., Давиденко І., Заячківської Г., Камушкова О., Луців Н., Меліан-Гонзалеса А. [Melían-González A.], Савіної Г., Саух І., Стеченка Д., Ткач В., Ткаченко Т., Ушенко Н., Шкрабак І., Шпак Л. та ін.

Разом з тим, на сьогоднішній момент не вирішеними залишаються питання формування потенціалу туристичної галузі в умовах соціально-економічної кризи, обґрунтування концептуальних положень та удосконалення організаційно-методичних підходів до управління ним, розвитку методичних підходів до оцінювання власне потенціалу і результативності його використання, розробки регуляторної політики в туристичній сфері як підсистемі національної економіки, що зумовило актуальність наукового дослідження.

На основі викладеного, завданнями дослідження є обґрунтування концептуальних теоретичних засад формування інструментарію регуляторної політики в туристичній галузі.

Розглянемо окремі групи інструментів, які будуть корисними для реалізації задач, передбачених сценаріями розвитку туристичної галузі в Україні в сучасних умовах:

1. Бюджетне фінансування заходів у сфері туризму та курортів. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 №442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (далі – Постанова №442) здійснено заходи з ліквідації Агентства з покладанням функцій (крім функції державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів) на Мінекономрозвитку. Під час формування бюджетного запиту на 2016 рік Агентством не було надано до Мінекономрозвитку пропозицій щодо потреби у бюджетних асигнуваннях для фінансування заходів у сфері туризму. Таким

чином, Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» видатки Мінекономрозвитку на здійснення заходів у сфері туризму та курортів не передбачені. Враховуючи викладене, доцільно опрацювати питання щодо внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України» та передбачити фінансування Мінекономрозвитку на реалізацію заходів у сфері туризму за окремою бюджетною програмою «Фінансова підтримка розвитку туризму, створення умов безпеки туристів, розбудови туристичної інфраструктури міжнародних транспортних коридорів та магістралей в Україні».

2. Щодо державної системи управління сферою туризму та курортів. В рамках оптимізації системи органів виконавчої влади Державне агентство України з туризму та курортів як центральний орган виконавчої влади у сфері туризму та курортів ліквідовано постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 (далі – Агентство). Функції Агентства покладено на Міністерство економічного розвитку і торгівлі (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів). Мінекономрозвитку з метою виконання покладених функцій було утворено Відділ розвитку туризму – самостійний структурний підрозділ Міністерства, який розпочав свою роботу 01.09.2015. Наразі Відділ розвитку туризму реорганізовано в Управління туризму та курортів, та збільшено штатну чисельність працівників до 11 осіб. Мінекономрозвитку в ході підготовки пропозицій щодо децентралізації повноважень у сфері туризму та курортів проведено аналіз структури 14 управління сферою туризму та курортів на регіональному рівні.

Так, станом на сьогодні в регіонах України діють лише 3 самостійні структурні підрозділи з питань туризму на рівні управління (Закарпатська, Полтавська та Сумська облдержадміністрації). Відділи з питань туризму утворено у складі департаментів різних блоків: економіка (Дніпропетровська, Миколаївська та Київська облдержадміністрації); міжнародне співробітництво (Івано-Франківська, Львівська та Херсонська облдержадміністрації); екологія (Чернівецька облдержадміністрація); інфраструктура (Волинська та Тернопільська облдержадміністрації); регіональний розвиток (Вінницька та Черкаська облдержадміністрація); культура (Запорізька, Кіровоградська, Харківська та Чернігівська облдержадміністрації); інвестиції (Одеська облдержадміністрація).

Відділи з питань туризму також утворено у складі управлінь різних блоків: промисловість (Житомирська облдержадміністрація); культура (Вінницька та Хмельницька облдержадміністрації).

Відсутність єдиної вертикалі державної влади управління сферою туризму ускладнює реалізацію на належному рівні державної політики у цій на регіональному та місцевому рівнях.

3. Щодо цільового використання коштів місцевих бюджетів, отриманих від сплати туристичного збору Відповідно до статті 10 Податкового Кодексу України (далі – ПКУ) одним із видів місцевих податків є туристичний збір. Згідно із п.10.4 статті 10 ПКУ

місцеві ради в межах повноважень, визначених цим Кодексом, вирішують питання відповідно до вимог цього Кодексу щодо встановлення туристичного збору. Згідно із статтею 268 ПКУ платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної та міської ради про встановлення туристичного збору, та отримують 16 (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк. Ставка туристичного збору встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору, визначеної пунктом 268.4 статті 268 ПКУ. Тобто, конкретний розмір ставки туристичного розміру встановлює відповідна місцева рада у своєму рішенні. Базою справляння є вартість усього періоду проживання (ночівлі) в місцях, визначених підпунктом 268.5.1 статті 268 ПКУ, за вирахуванням податку на додану вартість. При цьому до вартості проживання не включаються витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду.

З урахування досвіду європейських країн та у зв'язку з відсутністю державного фінансування заходів, спрямованих на розвиток туристичної інфраструктури України та просування національного туристичного продукту, кошти місцевих бюджетів, отримані від сплати туристичного збору, мають спрямовуватися на розвиток туристичної інфраструктури та просування регіонального туристичного продукту.

4. Щодо формування позитивного іміджу та популяризації України як країни привабливої та безпечної для туризму. Важливою складовою зовнішньої політики України стає популяризації України у світі та просування інтересів України на міжнародній арені. Наразі у світовому інформаційному просторі майже відсутня об'єктивна та актуальна інформація про Україну, зокрема і про різноманітність її туристичних ресурсів. Брак якісних маркетингових заходів негативно позначається на іміджі України, економічній, туристичній, інвестиційній та інших сферах. У результаті іноземці просто втрачають інтерес до України як туристичної дестинації. Згідно з статтею 10 Закону України «Про туризм» центральний орган виконавчої влади у сфері туризму та курортів: готує і поширює інформацію про Україну і її туристичні можливості на міжнародному туристичному ринку та всередині держави; представляє країну у міжнародних туристських організаціях і на міжнародних заходах щодо туризму; вживає заходів щодо утвердження України на світовому туристичному ринку.

Мінекономрозвитку в межах компетенції та з метою формування позитивного образу туристичної України здійснено низку маркетингових заходів: представлено туристичні можливості провідних міст

України на національному стенді в рамках World Travel Market 2015 (02–05.11.2015, м.Лондон, Великобританія); проведено прес-конференція щодо можливостей України для розвитку МІСЕ туризму в рамках IBTM 2015 (19.11.2015, м. Барселона, Іспанія); презентовано промо-ролик про туристичну Україну «Experience Ukraine!» (04.12.2015); взято участь у роботі міжнародної виставки International Tourism Trade Fair 2016 (FITUR) (20–23.01.2016, м. Мадрид, Іспанія); організовано спільно з Мінінформполітики трансляцію промо-ролику «Experience Ukraine!» на державному телеканалі іномовлення UATV; підготовлено та розміщено на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку Календар подій у сфері туризму на 2016 рік. Наразі Мінекономрозвитку активно здійснює підготовку національного стенду для участі у роботі виставок ITB Berlin–2016 (9–13.03.2016, м.Берлін, Німеччина) та UITT 2016 «Україна – Подорожі та туризм» (30.03–01.04.2016, м.Київ, Україна).

За прикладом провідних туристичних країн ЄС доцільно розглянути питання щодо створення в Україні національної туристичної організації (далі – НТО) як організації, яка об'єднає юридичних осіб публічного і приватного права, та функціонуватиме на принципах державного-приватного партнерства.

5. Щодо врегулювання діяльності фахівців туристичного супроводу. Відповідно до статті 5 Закону України «Про туризм» до числа суб'єктів туристичної діяльності, що здійснюють туристичну діяльність, віднесено фахівців туристичного супроводу (гідів-перекладачів, екскурсоводів, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці).

Дозвіл на право здійснення туристичного супроводу, який раніше видавався фахівцям туристичного супроводу місцевими органами виконавчої та органами місцевого самоврядування, вилучено з Переліку документів дозвільного характеру. Згідно з частиною третьою статті 1 Закону України «Про перелік документів дозвільного характеру» забороняється вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, необхідність отримання яких не передбачена законом та які не внесені до Переліку, затвердженого цим Законом.

У зв'язку з цим, сьогодні жоден орган виконавчої влади не володіє інформацією щодо кількості фахівців туристичного супроводу, які здійснюють свою діяльність на території України, і якості, актуальності та правдивості інформації про Україну, що доноситься туристам. За інформацією місцевих органів виконавчої влади відсутність правових підстав для видачі дозволу на право здійснення туристичного супроводу спричинила виникнення наступних проблемних питань: низька якість екскурсійного обслуговування; невідповідність фахівців туристичного супроводу встановленим кваліфікаційним вимогам; погіршення іміджу України. Разом з цим, на сьогодні в підпорядкуванні Мінкультури знаходиться Державне підприємство «Навчально-консультативний центр по туризму», яке здійснює підготовку фахівців туристичного супроводу, зокрема гідів-перекладачів.

Зважаючи на відсутність серед напрямів діяльності Мінкультури напрямку «туризм», доцільно розглянути питання щодо виведення з підпорядкування Мінкультури вказаного державного підприємства та віднесення його до сфери управління Мінекономрозвитку.

7. Щодо лібералізації візового режиму для іноземних туристів. За інформацією ЮНВТО протягом останніх років країни Перської затоки (Бахрейн, Катар, Кувейт, ОАЕ, ОМАН, Саудівська Аравія), Китай, Корея та Індія стабільно нарощують обсяги виїзного туризму. Починаючи з 2012 року Китай посідає перше місце у світі за витратами туристів на подорожі, які у 2014 році становили 165 млрд. доларів, що складає 13% світових витрат у сфері туризму, залишивши позаду та Німеччину. Упродовж 2014 року країнами ЄС було видано 1,7 млн. віз громадянам КНР, в той час Україною лише близько 5 тис. віз. Актуальним питання, що потребує вирішення, стає лібералізації візового режиму, зокрема для громадян країн, що є цільовими ринками для України.

Виходячи з вищевикладеного, автор пропонує розробити та реалізувати наступні заходи:

1. Розробка єдиного державного стандарту щодо надання послуг у сфері рекреаційно-туристичної індустрії. Зокрема, стаття 18 Закону України «Про туризм» лише передбачає сертифікацію та стандартизацію у сфері туристичної діяльності, але не прописує процедуру, не вказує органи, що мають бути відповідальні за неї, закріплюючи наступне: «Перелік туристичних послуг, що підлягають обов'язковій сертифікації стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, захисту їх майна та охорони довкілля, порядок проведення сертифікації послуг у сфері туристичної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України відповідно до закону».

2. Розвиток транспортної інфраструктури для покращення доступності до туристично-рекреаційних об'єктів. На основних транспортних магістралях зберігає свою актуальність питання будівництва розгалужених мереж придорожного сервісу. Реалізовані у попередні роки проекти щодо будівництва нових АЗС, з комплексом послуг сфери обслуговування, значно покращили умови для пасажирів. Проте більшість новобудов здійснювались хаотично, що призвело до диспропорції розміщення подібних закладів на транспортних магістралях регіону.

3. Залучення інвестицій у модернізацію санаторно-курортного комплексу. Дієвим механізмом стимулювання розвитку санаторно-курортного господарства є залучення інвестицій через схеми державно-приватного партнерства (із залученням вітчизняних та іноземних інвесторів). Важливим напрямком щодо залучення інвестицій у розвиток курортного туризму є розробка органами місцевого самоврядування спільно з громадськістю баз інвестиційних пропозицій (та інвестиційних карт територій, у т.ч. з представленням потенціалу рекреаційно-туристичних інвестиційних об'єктів). Так, у першу чергу, у інвестиційних пропозиціях акцент має бути зроблено на розвиток системи

громадського харчування та збільшення кількості об'єктів розважальної індустрії курорту.

4. Сприяння диверсифікації туристично-рекреаційних послуг. На шляху подолання проблеми сезонності у роботі санаторно-курортних закладів необхідним є розвиток супутніх лікувальних напрямків туризму. Розробка туристичних турів, які б поєднували у собі як оздоровчий (пасивний), так і пізнавальний (активний) туризм. Перспективними напрямками забезпечення прибутковості туристичної галузі, особливо у міжсезоння, є релігійний (історично-культурний) та діловий туризм.

5. Стимулювання розвитку внутрішнього туризму за рахунок міжрегіональної співпраці. Переорієнтація економіки старопромислових регіонів повинна враховувати певні особливості, а саме – використання рекреаційних ресурсів має бути спрямовано як на залучення зовнішніх джерел економічного зростання, так і на мобілізацію внутрішнього потенціалу за рахунок міжрегіонального співробітництва розвитку внутрішнього туризму. Позитивним напрямком для роботи регіональної влади є укладання міжрегіональних угод про співпрацю.

6. Екологічний захист і розвиток: попередження негативних екологічних наслідків рекреаційного природокористування; зменшення несприятливого впливу на довкілля рекреаційного природокористування; підтримки наявних запасів поновлювальних природних рекреаційних ресурсів; ефективності застосування економічних інструментів регулювання використання і охорони природних рекреаційних ресурсів; платності рекреаційного природокористування; трансформації негативних зовнішніх ефектів рекреаційного природокористування у внутрішні; посилення стимулюючої функції економічних інструментів регулювання використання і охорони природних рекреаційних ресурсів; компенсування витрат на утримання природних об'єктів загального рекреаційного користування; регіональної диференціації стимулюючого впливу економічних інструментів регулювання рекреаційного природокористування та їх інституційної відповідності інструментам екополітики; трансформації економічних інструментів в інструменти рекреаційної політики; гнучкості економічних інструментів стимулювання ефективного використання природних рекреаційних ресурсів.

Реалізація розглянутих концепцій стане підґрунтям для покращення регуляторної політики в туристичній галузі та виведе Україну на нові туристичні ринки як рівноцінного партнера.

Список використаних джерел

1. Гудзь М. В. Науково-методичні засади управління розвитком економіки курортно-рекреаційних підприємств, ринків, територій : монографія / М.В.Гудзь, З.В.Герасимчук, Л.Ю.Матвійчук, П.В.Захарченко, Г.В.Казачковська; ред.: М.В.Гудзь; Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2014. – 397 с.

2. Луців О.В. Напрями формування інвестиційного потенціалу регіонів України / О. В. Луців // Фінансовий простір. – 2014. – № 1. – С. 106-111.

3. Саух І.В. Науково-методичний підхід до стратегічного аналізу ресурсного забезпечення фінансового потенціалу туристичних підприємств / І.В.Саух // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – 2015. – Вип. 2. – С. 299-316.

4. Ткач В. О. Маркетинг в туризмі: навч. посіб. / В. О. Ткач [та ін.]; Запоріж. нац. техн. ун-т. – Запоріжжя; Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2010. – 167 с.

5. Ушенко Н. В. Антикризова парадигма використання потенціалу сучасного туризму / Н.В. Ушенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2015. - №3. - С.29-33.

6. Ушенко Н. В. Особливості та структура потенціалу туризму / Н.В.Ушенко // Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємництво». – 2015. – №3 (84). – С.134-137.

7. Шкрабак І.В. Структурні трансформації в національній економіці: регіональний аспект/ І.В.Шкрабак // Менеджер: Вісник Донецького держ. ун-ту управління. – 2014. – № 2. – С. 218-223.

8. Шпак Л. О. Регулювання економічного розвитку туристично-рекреаційних комплексів регіонів України: методологія формування, теорія та практика: монографія / Л. О. Шпак; Акад. муніцип. упр. – Черкаси: СУЕМ, 2014. – 323 с.

9. Melián-González A., García-Falcón Juan Manuel (2003). Competitive potential of tourism in destinations. *Annals of Tourism Research*, Vol. 30 (3), July: 720–740. [http://dx.doi.org/10.1016/S0160-7383\(03\)00047-1](http://dx.doi.org/10.1016/S0160-7383(03)00047-1).

10. Al Mamun A., Mitra S. (2012). A Methodology for Assessing Tourism Potential: Case Study Murshidabad District, West Bengal, India. *International Journal of Scientific and Research Publications*, Vol. 2 (9), September 2012: 1-8.

References

1. Herasymchuk, Z.V., Zakharchenko, P. V., Kazachkovs'ka, H.V. & Hudz, M. V. (2014). *Naukovo-metodychni zasady upravlinnya rozvytkom ekonomiky kurortno-rekreatsiynykh pidpryyemstv, rynkiv, terytoriy [Scientific and methodological principles of management economic development of resort and recreation businesses, markets and territories]*. Berdyansk: Berdyansk State Pedagogical University. [in Ukrainian].

2. Lutsiv, O. V. (2014). Napryamy formuvannya investytsiynoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Directions formation of the investment potential of Ukraine's regions]. *Finansovyy prostir. – Financial Space*, 1, 106-111. [in Ukrainian].

3. Saukh, I. V. (2015). Naukovo-metodychnyy pidkhdid do stratehichnoho analizu resursnoho zabezpechennya finansovoho potentsialu turystychnykh pidpryyemstv [Methodical approach to strategic analysis resource providing financial potential of tourism enterprises]. *Problemy teorii ta metodolohiyi bukhalters'koho obliku, kontrolyu i analizu – Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 2, 299-316. [in Ukrainian].

4. Tkach, V. O. (2010). *Marketynh v turyzmi [Marketing in tourism]*. Zaporizhzhia-Dnepropetrovsk: New Ideology. [in Ukrainian].

5. Ushenko, N. V. (2015). Antykrizova paradyhma vykorystannya potentsialu suchasnoho turyzmu [Crisis paradigm using the potential of modern tourism]. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu – Bulletin Berdyansk University of Management and Business*, 3, 29-33. [in Ukrainian].

6. Ushenko, N. V. (2015). Osoblyvosti ta struktura potentsialu turyzmu [Features and structure of potential tourism]. *Derzhava ta rehiony – Countries and Regions*, 3(84), 134-137. [in Ukrainian].

7. Shkrabak, I.V. (2014). Strukturni transformatsiyi v natsional'niy ekonomitsi: rehional'nyy aspekt [Structural transformations in the national economy: regional aspect]. *Visnyk Donets'koho derzh. universytetu upravlinnya. – Bulletin of Donetsk State. University of Management*, 2, 218-223. [in Ukrainian].

8. Shpak, L. O. (2014). *Rehulyuvannya ekonomichnoho rozvytku turystychno-rekreatsiynykh kompleksiv rehioniv Ukrainy: metodolohiya formuvannya, teoriya ta praktyka : monohrafiya [Adjust the economic development of tourist and recreational complex regions of Ukraine: Methodology of formation, Theory and Practice]*. Cherkasy: SUEM. [in Ukrainian].

9. Melián-González, A., García-Falcón, Juan Manuel (2003). Competitive potential of tourism in destinations. *Annals of Tourism Research*, 30 (3), 720-740. Retrieved from [http://dx.doi.org/10.1016/S0160-7383\(03\)00047-1](http://dx.doi.org/10.1016/S0160-7383(03)00047-1).

10. Al Mamun A., Mitra S. (2012). A Methodology for Assessing Tourism Potential: Case Study Murshidabad District, West Bengal, India. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 2 (9), 1-8.